

ALZHEİMER HASTALARININ FİİL EHLİYETİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Ü. Aygül KIZILAY-GÜNEYLİOĞLU*

Öz

Bir mental rahatsızlık olan Alzheimer hastalığı, ileri yaştaki bireyler arasında sıkça görülmektedir. Ayırt etme gücünü önemli oranda etkileyen bu rahatsızlığın doğuracağı sonuçları hukuken inceleme zorunluluğu doğmuştur. Ayırt etme gücünün varlığı noktasında tereddüde düşülen bu kişilerin, gerek sağlararası hukuki işlemler gerek ölüme bağlı hukuki işlemler yaparken izlenmesi ve işlemlerinin sıhhatinin aranması hukuk güvenliğini sağlayacaktır. Bununla birlikte bu kimselerin vesayet altına alınması toplum ve hasta bakımından elzem olabilmektedir. Son olarak, Alzheimer hastalarının hukuka aykırı eylemlerinden ne ölçüde sorumlu olacakları da incelenmelidir. Bu bakımdan “Hastalığın evreleri açısından bir derecelendirmeye gidilebilir mi?”, sorusu yanıtlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Ayırt Etme Gücü • Fiil Ehliyeti • Alzheimer • Yasal Temsilci • TMK m. 13

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Hukuk Bilimleri ABD, Kırklareli, Türkiye | Asst. Prof., Kırklareli University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Jurisprudence, Kırklareli, Turkey.

✉ aygulkizilay@hotmail.com • ORCID 0000-0002-2205-4208

✎ **Atf Şekli** | Cite As: KIZILAY GÜNEYLİOĞLU Aygül, “Alzheimer Hastalarının Fiil Ehliyetinin İncelenmesi”, *SÜHFD.*, C. 30, S. 4, 2022, s. 2249-2266.

✎ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✎ Bu eser Creative Commons Atf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

EXAMINATION OF LEGAL CAPACITY OF ALZHEIMER PATIENTS

Abstract

Alzheimer disease, which is a mental disease, is frequently seen among elderly individuals. It is the legal obligation to examine the consequences of this disease, which significantly affects the discernment. Observing these people, who have hesitations about the existence of the discernment, both when making legal transactions inter vivos and testament, and seeking the legal competence will ensure legal security. However, taking these people under guardianship may be essential for the society and also for the patient. Finally, the subject of this study is to what extent Alzheimer's patients will be responsible for their torts. In this respect, the question "Can a grading be made in terms of the stages of the disease?" will be tried to be answered.

Key Words

Discernment • Legal Capacity • Alzheimer • Legal Representative • Article 13 of Turkish Civil Code

GİRİŞ

Alzheimer hastalığının yaygınlaşması ile bu kimselerin fiil ehliyetini inceleme gerekliliği doğmuştur. Alzheimer hastalığının tespiti doktorların iş sahasına girmektedirse de, ayırt etme gücünün varlığı noktasında tereddüde düşülen bu kişilerin, gerek sağlararası hukuki işlemler gerek ölüme bağlı hukuki işlemler yaparken izlenmesi ve işlemlerinin sıhhatinin aranması hukuk güvenliğini sağlayacaktır. Hastalığın evreleri fiil ehliyetinin görünümünü de çeşitlendirmektedir.

Makalenin yazımı noktasında öncelikle kişiler hukuku kitaplarından faydalanılmıştır. Bununla birlikte Alzheimer hastalığı ile ilgili olarak tıp alanında yazılmış makaleler incelenmiştir. Hastalığı anlamamız ve evrelerini tanımamız çalışmanın özgün hale kavuşmasını sağlamıştır.

Son olarak çalışma ile ilgili olarak bir noktanın altını çizmek yerinde olacaktır. Alzheimer hastalarının hukuka aykırı eylemlerinden sorumluluklarında ayırt etme gücünün derecelendirilmesinden kastedilen, tazminat miktarının belirlenmesinde bir derecelendirme yapılabilir mi sorusudur. Yoksa bir insan ayırt etme gücüne ya sahiptir ya da değildir, bu tartışılmamaktadır. Başka bir ifade ile fiilin işlenmesinde ayırt etme gücü ya vardır ya da yoktur. Ancak acaba fiilin sonucu bakımından bir derecelendirmeye gitmek olanaklı mıdır, sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır.

A. ALZHEİMER HASTALIĞININ TIP BİLİMİNDE TANIMI VE EVRELERİ

1. Tanım

Alzheimer hastalığı, mental fonksiyonların bozulması ile karakterize edilen, santral sinir sisteminin progresif dejeneratif bir hastalığıdır¹. Öyle ki, beynin yargılama ve gerçeği değerlendirme yeteneği, kişiden kişiye farklılık gösterse de, önemli ölçüde azalmaktadır.

Geniş çapta yürütülen bir çalışmaya göre, Alzheimer hastalarının yarısından fazlası; parkinson hastalarının neredeyse yarısı ayırt etme gücünden yoksun bulunmaktadır². Bu sebeple Alzheimer hastaları bakımından ayırt etme gücünün incelenmesi önem arz etmektedir.

2. Evreler

Günlük klinik uygulamada bilişsel sınırlamaları değerlendirmek için test uygulanmaktadır. Demans ve Alzheimer³ teşhisinde en yaygın kullanılan araç Mini-Mental Durum Muayenesidir⁴. Hastaya örneğin şu anda nerede oturduğu ve saatin kaç olduğu sorulmaktadır. Her doğru cevap için bir puan kaydedilir. Maksimum puanlama 30'dur. Normal bilişsel işlevler için sınır değer 25'tir. Test edilen kişi 19 puandan daha az puan alırsa, şiddetli Alzheimer olduğu varsayılır⁵.

¹ GÜLMEZ Özge / TÜMER Ali Rıza / KARACAOĞLU Emre / AKÇAN Ramazan / ODABAŞI Aysun, "Alzheimer Hastalığı'nda Fiil ehliyeti", Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, C. 23, S. 1, 2014, s. 31.

² HÜRLİMANN Daniel / TRACHSEL Manuel, Urteilsfahigkeit und Selbstbestimmte Entscheidungen, https://www.alexandria.unisg.ch/248508/2/urteilsfaehigkeit_demenz.pdf, erişim tarihi: 15.02.2021, s. 82.

³ Demans, bilişsel fonksiyonların geri dönüşümsüz kaybı ile karakterize edilen ilerleyici bir nörodejeneratif hastalıktır. Demansın en sık nedeni Alzheimer hastalığıdır. Demans, bilişsel gerileme ile karakterize edilen bir dizi hastalık için bir şemsiye terimdir. Alzheimer hastalığı ise, bu şemsiye altındaki en yaygın bunama türüdür. Alzheimer hastalığı, demanslı tüm vakaların neredeyse üçte ikisini oluşturmaktadır. Longley Marcus/ Warner Morton, Alzheimer's disease: an introon to the issues, Radcliffe Medical Press, 2002, s. 1; ÖZKAN Hülya/ ÜSTÜNDAĞ Ayten, "Alzheimer hastalığında demans düzeyinin vücut kompozisyonuna ve bazal metabolizma hızına etkisi", Pamukkale Medical Journal 14/1 (Ocak 2021), s. 202.

⁴ Test için bkz. <https://www.oxfordmedicaleducation.com/geriatrics/mini-mental-stat-e-examination-mmse/>, erişim tarihi: 21.02.2021.

⁵ GÜLMEZ vd., s. 34.

Hastalık çoğunlukla 65-70 yaşları sıralarında başlamakta ve sinsî bir şekilde ilerlemektedir⁶. Alzheimer vakaları genellikle yakın bellek bozukluğu ile başlamaktadır⁷. Bu kapsamda, Alzheimer hastaları genel olarak üç evreye ayrılmaktadır: *Erken evrede*, hastada, yeni bir bilginin öğrenilmesinde güçlük, unutkanlık başlangıcı, sözcük bulmada zorluk, zamanı şaşırma görülür. Ancak yine de bu evrede hastaların bağımsız olarak iş görebildiği söylenebilir. *Orta evrede*, hastada, yeni bilgi öğrenme yetisi kaybolmuştur; hasta erken evreye nazaran daha unutkanır. Ev dışına çıkınca kaybolma vakaları görülür. *Geç evrede*, hastanın yaşamı tümünden bağımlıdır; hasta anlamsız sözcükler kullanır ve anlamsız sesler çıkarabilir. Bu evrede zihinsel işlevler ileri derecede gerilemiştir⁸.

B. FİİL EHLİYETİ

1. Genel Olarak

Fiil ehliyeti, kişinin kendi fiilleri ile hak sahibi olma, borçlanabilme ve kendisini sorumluluk altına sokabilme ehliyetidir⁹. Başka bir anlatımla kişinin herhangi bir yasal temsilcinin aracılığına gerek kalmaksızın, kendi eylemi ile kendisi için hukuksal sonuçlar doğurabilmesine fiil ehliyeti denir¹⁰.

TMK m. 10, fiil ehliyetinin şartlarını saymış olup, ayırt etme gücüne sahip, kısıtlanmamış her ergin kişinin fiil ehliyetine sahip olduğunu belirtmiştir.

Fiil ehliyeti iki açıdan ele alınabilir: Hukuki işlem ehliyeti ve hukuka aykırı eylemlerden sorumlu olma ehliyeti. Ancak burada şu husus eleştirilmelidir: Fiil ehliyeti sadece hukuki işlem yapılırken değil, hukuka uygun bütün eylemlerde aranır. Bu bakımdan bu terimi kullanmak yanlış olacaktır. Öyle ki fiil ehliyetinin bu görünümü, hukuki işlem ehliyeti ile birlikte tasarruf ehliyeti ve dava ehliyetini de kapsayan geniş bir çerçeveye oturmaktadır¹¹.

⁶ EKER Engin "Alzheimer Hastalığı", İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Sempozyum Dizisi No: 62, Mart 2008, s. 90, <http://www.ctf.edu.tr/s/tek/pdfs/62/6207.pdf>, erişim tarihi: 25.02.2021.

⁷ SELEKLER Kaynak, "Alois Alzheimer ve Alzheimer Hastalığı", Türk Geriatri Dergisi, Özel Sayı 3, 2010, s. 10.

⁸ GÜLMEZ vd., s. 32.

⁹ HATEMİ Hüseyin, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2021, s. 15; DURAL Mustafa / ÖĞÜZ Tufan, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2016, s. 47, N. 224.

¹⁰ SEROZAN Rona, Medeni Hukuk Kişiler Hukuku, İstanbul, 2015, s. 429.

¹¹ DURAL/ÖĞÜZ, s. 50, N. 239.

2. Fiil Ehliyetinin Şartları

a. Ergin Olma (*Mündigkeit*)

Belirli bir yaşa ulaşmaya veyahut kanunen ya da mahkeme kararı ile o yaşa gelmiş sayılmaya erginlik denir¹². Kural olarak erginlik onsekiz yaşın doldurulması ile kazanılır. Fakat bunun dışında iki istisnai erginlik kazanma yolu da mevcuttur. Bunlardan biri evlenme yoluyla kazanılan erginlik, bir diğeri ise hâkim kararı ile kazanılan erginliktir.

b. Kısıtlı Olmama (*nicht entmündigt werden*)

Kısıtlanan kimseye vasi atanır. Kısıtlama sebepleri TMK m. 405 ve 408 arasında sayılmış olup, ayırt etme gücüne sahip ergin kişilerde fiil ehliyetinin sınırlandırılması sonucunu doğurur. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı, savurganlık, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, kötü yönetim, bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya mahkûm olmak kısıtlama sebeplerindedir. Kişinin ayırt etme gücü yoksa sınırlı ehliyetli bile değil, tam ehliyetsiz kesime girmiş olacaktır.

c. Ayırt Etme Gücüne Sahip Olma (*Urteilsfähigkeit*)

Ayırt etme gücü, kişinin eylemlerinin sebep ve sonuçlarını kavrayabilme ve buna uygun -makul surette- hareket edebilme yeteneğidir¹³. TMK m. 13 ise bir tanım yapmak yerine ayırt etme gücünü ortadan kaldıran sebepleri saymıştır. Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ve bunlara benzer sebepler bu maddede sayılan sebeplerdendir.

Alzheimer hastalığı bu sebepler arasında sayılmamıştır. Ancak pek tabii ki kanun hemen her hususu yazmak sureti ile düzenleme yoluna gitmez. Alzheimer hastalığı bizim de katıldığımız görüşe göre, *buna benzer sebeplere* dâhil edilebilecek bir sebeptir¹⁴. Ancak bir başka görüş buna benzer sebeplerden anlaşılması gereken şeyin sarhoşluk ve buna benzer sebepler olduğunu dile getirmektedir¹⁵. O halde bu görüşe göre

¹² DURAL/ÖĞÜZ, s. 52, N. 259; OĞUZMAN M. Kemal / SELİÇİ Özer / OKTAY ÖZDEMİR Saibe, *Kişiler Hukuku*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 19. Bası, 2020, s. 67, N. 189.

¹³ DURAL/ÖĞÜZ, s. 57, N. 287; HATEMİ, s. 22; ERKAN Vehbi Umut/YÜCER İpek, "Ayırt Etme Gücü", *AÜHFD*, 60 (3) 2011, s. 488.

¹⁴ HATEMİ, s. 22.

¹⁵ ERKAN/YÜCER, s. 494.

Alzheimer hastalığı *akıl zayıflığı* sebebinin içine oturacaktır¹⁶. Bu tasniflendirme ve sebebe dayandırma işlemi aslında gereksizdir. Öyle ki Alzheimer hastalığının ayırt etme gücünü kısmen veya tamamen ortadan kaldırdığı görülmektedir. Bu konuda bir görüş şöyle bir açıklama getirmiştir: Ayırt etme gücü ile ilgili olarak, tanım oluşturma gayreti büyük ölçüde anlamsızdır, çünkü her zaman altta yatan nedenden bağımsız olarak ayırt etme gücünün varlığının ya da yokluğunun belirlenmesi gerekir¹⁷.

i. Ayırt Etme Gücünün Tanımı

Ayırt etme gücü, kişinin akla uygun, makul surette hareket edebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Daha geniş bir tanımla, ayırt etme gücü, kişinin kendi hakkında şuur sahibi olması, zaman ve mekân algısına sahip olması, kavramlar arasında geçiş yapabilmesi ve bağlantı kurabilmesi, davranışlarının sonuçlarını öngörebilmesi gibi özelliklerin birleşiminden oluşur.

Ayırt etme gücü (*die Urteilsfähigkeit*), eski Medeni Kanunumuzda “*temyiz kudreti*” olarak anılmıştır. Medeni Kanunumuzda ise ayırt etme gücü 13. maddede düzenlenmiş ve eski Medeni Kanunumuza paralel bir düzenleme getirilmiştir. TMK m. 13’e göre, “*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir*”.

Ayırt etme gücü, fiil ehliyetinin öznel bir ön koşulu olarak, erginlik ile yani fiil ehliyetinin nesnel ön koşulu ile karşılaştırıldığında çok daha önemli bir yere sahiptir. Erginliğin yokluğunda bazı eylemler hala yasal olarak sonuçlar doğurabilse de, ayırt etme gücünün yokluğu halinde eylemlerin hukuki bir etkisi yoktur¹⁸.

¹⁶ Aynı görüşte bkz. KILIÇOĞLU Ahmet, Medeni Hukuk, Turhan Kitabevi, Ankara, 2019, s. 223; ERDOĞAN İhsan/ KESKİN A. Dilşad, Türk Medeni Hukuku, Adalet Kitabevi, Ankara, 2022, s. 244; OĞUZMAN M. Kemal / SELİÇİ Özer / OKTAY ÖZDEMİR Saibe, Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 19. Bası, 2020, s. 59, N. 172.

¹⁷ PEDRAZZİNİ Mario/ OBERHOLZER Niklaus, Grundriss des Personenrechts, 1993, s. 75.

¹⁸ HAUSHEER Heinz/ MÜLLER Regina Aebi, Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 4. Auflage, 2016, § 6, s. 45.

ii. Ayırt Etme Gücünün Nisbiliği

Ayırt etme gücünün nisbiliğinden anlaşılması gereken, ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğunun genel olarak değil, belirli bir kişi ya da davranışa-işleme göre veyahut zamana göre tespit edilmesidir. Örneğin, bir kimse basit günlük işler için ayırt etme gücüne sahipken, anlaşılması güç tıbbi bir konuda ayırt etme gücüne sahip olmayabilir¹⁹. Yasa, Roma'daki gibi ergenliği ya da Almanya'daki gibi belirli bir yaş²⁰ ölçüt almamış, her olayda ayırt etme gücünün değerlendirilmesini istemiştir²¹.

Alzheimer hastalarının ayırt etme gücüne sahip olup olmadığının her olayda ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Bu tespit ancak Adli Tıp Kurumu tarafından, hekimler tarafından yapılabilir²². Değerlendiren doktorlar ayırt etme gücünün varlığı ya da yokluğunu teşhis etme yükümü altındadır. Bu teşhisi şiddetli geç evre Alzheimer hastaları için sağlamak nispeten kolaydır²³. Ancak erken evre Alzheimer hastalarında bunun tespiti kolay olmamaktadır.

Adli Tıp Kurumunun verdiği rapor yol göstericidir ancak hâkimi bağlamaz. Hâkim rapordaki gerekçeleri değerlendirmelidir. Gerekliyse hâkim Adli Tıp Kurumunun vardığından farklı bir sonuca da varabilir²⁴.

iii. Ayırt Etme Gücünün Varlığının Karine Oluşu

Ayırt etme gücünün varlığı karinedir. Kişinin akla uygun biçimde hareket etmesi genel hayat tecrübelerine göre asıldır. Bu sebeple aksini iddia eden bunu ispatla yükümlü olacaktır²⁵. Buna karşılık ayırt etme gücünün her vakit ve tüm olaylar açısından mevcut olduğu söylenemez. Bir kimse belirli bir olayda akla uygun davranma yeteneğini geçici surette kaybetmiş olabilir. Örneğin alkolün etkisinde vasiyetname hazırlamış olabilir. Bu halde ayırt etme gücünden yoksun olduğu görülür.

¹⁹ HÜRLİMAN/ TRACHSEL, s. 80.

²⁰ BGB § 104, BGB işlem ehliyetsizliği başlığı altında "yedi yaşını tamamlamış olmayı" aramaktadır.

²¹ SEROZAN, s. 430.

²² Yarg. 1 HD. 02.07.2020, E. 4189, K. 3424; Yarg. 1 HD. 12.06.2012, E. 2796, K. 7108; Yarg. 14 HD. 21.10.2015, E. 14244 K. 9334, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr>.

²³ HÜRLİMAN/ TRACHSEL, s. 82.

²⁴ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 66, N. 188.

²⁵ DURAL/ÖĞÜZ, s. 61, N. 309; ERDOĞAN/ KESKİN, s. 246.

Ayırt etme gücünün karine olduğu kanunda düzenlenmiş değildir. Bu husus, ayırt etme gücüne sahip olmanın asıl, sahip olmamanın ise istisna olduğuna ilişkin hayat tecrübelerinden çıkmaktadır.

C. ALZHEİMER HASTALARININ FİİL EHLİYETİNİN TESPİTİNİN ÖNEMİ

Duruma Tıp Hukuku açısından bakılırsa, Alzheimer hastalarının ayırt etme gücü ve fiil ehliyeti şu soruları yanıtlamak için önemlidir:

1. Bir hasta tedaviyi kabulde ve tedaviye devamda veyahut tedaviyi reddetme kararını kendisi verebilir mi ²⁶?

2. Ayırt etme gücüne sahip olmayan Alzheimer hastası ile ilgili araştırma projesi yürütülebilir mi?

3. Ayırt etme gücünü etkileyen hücreler çıkarılabilir mi? (Trasplantation)²⁷

Bu çalışmada ise Alzheimer hastalarının fiil ehliyetini günlük hayatta en çok karşımıza çıkacak problemler bağlamında çözmeye gayret edilecektir. Bu kimselerin kısıtlanması, yaptıkları hukuki işlemlerin geçerliliği ve hukuka aykırı eylemlerinden sorumluluğu gibi konular üzerinde durulacaktır.

1. Hukuki İşlem Ehliyeti

a. Borçlandırıcı İşlemler ve Tasarruf İşlemlerinin Geçerliliği

Ayırt etme gücünden yoksun kişilerin hukuki işlem ehliyetleri kural olarak mevcut değildir²⁸. Yasal temsilcinin bu konuda icazeti olsa dahi bu işlem kesin hükümsüz olacaktır. Tam ehliyetsiz bir kimsenin hukuki işlemlerini yasal temsilcinin bizzat kendisi yapacaktır²⁹.

²⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. OKTAY-ÖZDEMİR Saibe, "Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Yetişkinlere Yapılacak Tıbbi Müdahalelere Onay Konusunda İsviçre Hukukunda Yapılan Değişiklikler", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 145-146, 2016, s. 229.

²⁷ HÜRLİMANN/ TRACHSEL, s. 83.

²⁸ Ölümüne bağlı tasarruflarda ve evlenmede kesin hükümsüzlük yaptırımı işlemin yapıldığı andan itibaren ve kendiliğinden ortaya çıkmaz. Bu işlemlerin geçersizliği için hâkim kararı gerekecektir. HATEMİ, s. 28.

²⁹ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 89, N. 271; ERDOĞAN İhsan/ KESKİN A. Dilşad, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri -Kişiler Hukuku, Ankara, 2022, s. 256; AKÇAAL Mehmet, Medeni Hukuk, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022, s.63.

Kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmaz (TMK m. 15). Buna göre, hukuki sonucun doğması için tam ehliyetsiz kimsenin fiiline gerek olmayan hallerde TMK m. 15, tam ehliyetsizin hak sahibi olmasını engellemez. Örneğin, tam ehliyetsiz kimse, işleme ya da karışma veyahut birleşme yoluyla bir taşının mülkiyetini kazanabilir. Çünkü bu hallerde kanun maddi bir fiile (işleme, karışma, birleşme) hukuki sonuç bağlamaktadır³⁰. Bazen de ayırt etme gücü bulunmayan ile işlem yapan karşı tarafın, işlemin kesin hükümsüzlüğünü ileri sürmesi hakkın kötüye kullanılmasını oluşturabilir. Bu noktada verilen klasik örnek şudur: Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin satın aldığı piyango biletine isabet eden ikramiyenin, satışın batıl olduğu gerekçesi ile ödenmek istenmemesi hakkın kötüye kullanılması olarak adlandırılacaktır. Bu halde, söz konusu işlem geçerliymiş gibi hüküm doğuracaktır.

Sınırlı ehliyetsizler adına yasal temsilcinin yapamayacağı işlemler tam ehliyetsizin yasal temsilcisi için de evleviyetle geçerlidir. Bunlar TMK m. 449'da sayılmıştır: Kefil olunması, vakıf kurulması ve önemli bağışta bulunulması yasak işlemlerdendir. Eğer bu işlemler tam ehliyetsiz veya onun adına yasal temsilcisi tarafından yapılırsa yine kesin hükümsüz olacaktır.

Dava esnasında, taraflarca ileri sürülmemiş olsa bile, hâkim kesin hükümsüzlüğü re'sen göz önünde tutmalıdır³¹.

Hakkında kısıtlama kararı bulunan erken evre Alzheimer hastaları sınırlı ehliyetsiz sayılacağından borçlandırıcı ve tasarruf işlemlerinin geçerliliğinin sınırlı ehliyetsizler bakımından da incelenmesi gereklidir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler (TMK m. 16). İlgili hüküm sadece borç altına girmeyi düzenleyen bir hüküm olmayıp, işlem ehliyetini kastetmektedir. Bu bakımdan borçlandırıcı işlemlerle birlikte tasarruf işlemleri de söz konusu maddenin kapsamındadır³².

İzin alınmadan yapılan işlemin hüküm ifade edebilmesi yasal temsilcinin onayına bağlıdır. Onay verilip verilmeyeceği bilinmediği dö-

³⁰ DURAL/ÖĞÜZ, s. 72, N. 368.

³¹ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU Necip, Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt 1, İstanbul 2014, § 43, s. 586.

³² OĞUZMAN/SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 97, N. 294.

nemde işlem askıda hükümsüzdür. Yasal temsilci onay vermezse işlem kesin hükümsüz olacaktır.

Kesin hükümsüzlük, ilgili herkes tarafından her zaman ileri sürülebilir. Açılmış davada hiç kimse kesin hükümsüzlüğü ileri sürmemiş olsa bile hâkim kendiliğinden kesin hükümsüzlüğü göz önünde bulundurmalıdır³³.

b. Ölümüne Bağlı Tasarrufun İptali

Mirasbırakanın ölümünden sonra sonuçlar doğurmak üzere yaptığı hukuki işlemlere ölümüne bağlı tasarruflar denir³⁴. Ölümüne bağlı tasarruflar birer hukuki işlem olup, kişinin malvarlığını değil terekesini etkiler. Kanun bu tasarrufların gerçekleşmesi şekli açısından iki şekil öngörmüştür: Vasiyetname ve miras sözleşmeleri. Her iki tasarruf açısından mirasbırakanın ayırt etme gücüne sahip olması gereklidir. İşte bu sebeple Alzheimer hastalarının vasiyetname yapma ehliyetleri ve miras sözleşmesi yapma ehliyetleri incelenmelidir.

TMK m. 557 b.1' e göre ölümüne bağlı tasarrufu yapan kimse tasarruf anında ayırt etme gücüne sahip değilse, tasarruf iptal edilebilir. Tasarrufu yaparken ayırt etme gücüne sahip kişi sonra ayırt etme gücünü kaybederse, bu tasarrufun geçerliliğini etkilemez. Aynı şekilde, tasarrufu yapan kişinin sonradan ehil hale gelmesi de tasarrufu geçerli hale getirmez³⁵.

Resmi vasiyetnamelerde, noterler gelen kişinin ayırt etme gücünden şüphe duyuyorsa hekim raporu isteyebilir³⁶. Noterin doktor raporu istemediği durumda ayırt etme gücünün varlığı kabul edilmiş varsayılır.

³³ OĞUZMAN M. Kemal / ÖZ M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1, İstanbul, 2020, s. 185, N. 546.

³⁴ Burada her ne kadar tasarruf kelimesi kullanılmış olsa da bu ifade sağlararası tasarruftaki "tasarruf" kelimesinden ayrı ve geniş düşünülmelidir. İsviçre Hukukunda *Anordnung* kelimesi tercih edilmiştir. Öyle ki bu emir, arzular mirasçı atama şeklinde olabileceği gibi, bir vakfın tesisi şeklinde de olabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. DRUEY Jean Nicolas, Grundriss des Erbrechts, 5. Auflage, Bern, 2002, § 11, s. 142; ARPACI Özge, "Mahkeme Kararları Işığında Ölümüne Bağlı Tasarruf ile Sağlararası Hukuki İşlemlerin Ayırımında Geliştirilen Kriterler", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIV, S. 1, 2020, s. 131.

³⁵ DURAL Mustafa/ Turgut Öz, Miras Hukuku, İstanbul, 2016, s. 57; ANTALYA Gökhan, Miras Hukuku, Ankara, 2021, s. 302, N. 1184; KILIÇOĞLU Ahmet, Miras Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015, s. 196.

³⁶ Hukuki İşlem Yapma Ehliyetine İlişkin Doktor Raporları 2.3.2016 tarihli Genelge No: 2.

Ancak aksi her zaman ispat edilebilir. Sonuç olarak aksi ispat edilinceye kadar yapılan bu resmi vasiyetname geçerlidir³⁷. Miras sözleşmesinde de durum aynıdır. Miras sözleşmesi noter tarafından re'sen düzenlenir. Noter gelen kişinin ayırt etme gücünden şüphe duyuyorsa hekim raporu isteyebilir.

Hâkim de ayırt etme gücünün bulunmadığı iddiaları karşısında bu iddiayı araştırmak ile mükelleftir. Bu araştırma ve tespit ancak tıbbi incelemeyle mümkündür. Adli Tıp, kanıtları toplayarak ölüme bağlı tasarrufun yapıldığı tarihte ayırt etme gücünün yerinde olup olmadığını araştırır³⁸.

2. Hukuka Aykırı Fiillerden Sorumluluk

Borçlar Hukukuna hâkim olan ilkelerden olan kusur ilkesinde hukuka aykırı fiillerden sorumlu olma ehliyeti, ayırt etme gücünün varlığına dayanmaktadır. Kanunda düzenlenen ayırık durumlar dışında ayırt etme gücüne sahip olmayan Alzheimer hastalarının hukuka aykırı fiillerden sorumluluk ehliyetleri yoktur³⁹. Bu ayırık haller kusursuz sorumluluk hali, hakkaniyet ilkesinin gerektirdiği (TBK m. 65) hallerdir. Bu hallerde tam ehliyetsiz Alzheimer hastası giderim borcu altına girebilecektir. Öte taraftan erken evre Alzheimer hastası kısıtlanmış sınırlı ehliyetsiz ise hukuka aykırı eylemlerinden sorumlu olacaktır.

Alzheimer hastalarının hukuka aykırı eylemlerinden sorumlulukta düşünülmesi gereken son bir nokta ayırt etme gücünün derecelendirilmesi olabilir. Ayırt etme gücünün derecelendirilmesinden kast edilen, tazminat miktarının belirlenmesinde bir derecelendirme yapılabilir mi sorusudur. Yoksa bir insan ayırt etme gücüne ya sahiptir ya da değildir, bu tartışılmamaktadır. Başka bir ifade ile fiilin işlenmesinde ayırt etme gücü ya vardır ya da yoktur. Ancak acaba fiilin sonucu bakımından bir derecelendirmeye gitmek olanaklı mıdır⁴⁰?

Federal Mahkeme bir kararında motorlu taşıtı çalınan mal sahibini, hırsızlıktan haberdar olmayan bir yardımcı sürücüyü (16 yaşında bir

³⁷ ÖZTAN Bilge/ ÖZTAN Fırat, "Ölüme Bağlı Tasarruflara İlişkin Medeni Kanun'daki ve Noterlik Kanunu'ndaki Şekil Şartları", AÜHFD, 65 (4), 2016, s. 3595.

³⁸ KILIÇOĞLU, Miras, s. 112.

³⁹ OĞUZMAN M. Kemal /M. Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, İstanbul, 2020, s. 60, N. 164.

⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. KOÇHİSARLIOĞLU Cengiz, "Kusur İşleme Ehliyeti Olarak Ayırt Etme Gücünün Haksız Eylem Alanında Derecelendirilmesi", AÜHFD, C. 53, S. 4, 2004, s. 2.

genç) karşı sorumlu tutmuştur. Federal mahkeme, Kantonal mahkemenin, davacının tazminat hakkını görmeyerek yanlış karar verdiğini belirtmiştir. Sürücünün hatası ve bir motorlu taşıtın kullanımından kaynaklanan risk göz önüne alındığında, yalnızca tazminat miktarında bir indirim dikkate alınabilir. İndirimin kapsamını da belirlemek için, kanton yargıçları bir yandan davacının- yaralı tarafın- yaşının küçük olması nedeniyle sübjektif olarak hafifletilen kusurunu, diğer yandan da yardımcı sürücü olarak daha ciddi kusurunu tartmak zorunda kalacaklardır⁴¹.

Kanaatimizce, Alzheimer hastasının sorumluluğunun varlığı değil de, sorumluluğunun sonuçları açısından, özellikle tazminat sorumluluğu bakımından kusurun ağırlığı ayırt etme gücünün derecesine göre belirlenmelidir⁴². Somutlaştırmak gerekirse, tazminat miktarı belirlenirken ayırt etme gücüne sahip olduğu belirtilen bir Alzheimer erken evre hastasının kusuru hafifletilmelidir. Biliyoruz ki, objektif kusur anlayışında bu yorum tarzına izin verilmez. Bu görüş, olsa olsa sübjektif kusur anlayışı bağlamında savunulabilir⁴³. Ancak hemen belirtelim ki, geçici koşullar, örneğin geçici bir kaygı veya heyecan durumu bu kapsamda değerlendirilmemeli; yaş (Yukarıda bahsi geçen Federal Mahkeme Kararında olduğu gibi.) ve Alzheimer hastalığı gibi istisnai durumlar belki bu bağlamda düşünülmelidir.

İsviçre Hukukunda uygulamada, ergin olmayan küçüklerin kusuru, genel olarak, ayırt etme gücüne sahip olmalarına rağmen, bu güce “tam” olarak sahip yetişkinlerin kusuruna oranla, daha bir yumuşak değerlendirilmekte, daha hafif görülmektedir⁴⁴. Aynı esas belki erken evre Alzheimer hastaları için de olanaklı olabilir.

⁴¹ BGE 124 III 182.

⁴² TBK m. 51: Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler.

⁴³ Kusurun objektifleştirilmesinde, failin sübjektif nitelikleri dikkate alınmaz. Failin normal tipin davranışından sapmaması beklenir. Buna “örnek-model davranış teorisi” de denir. Ayrıntılı bilgi için bkz. OĞUZMAN/ ÖZ, Borçlar Genel C. 2, s. 60, N. 163. Akdi sorumluluk alanında, özellikle borçlunun kişisel vasıflarının öne çıktığı akitlerde, kusur sübjektifleşebilir. Haksız fiil alanında ise objektif kusur esası vardır. HATEMİ Hüseyin/ GÖKYAYLA Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021, s. 157.

⁴⁴ KOÇHİSARLIOĞLU, s. 5.

Subjektif kusur anlayışının kabul edilmesinin pratikte sakıncaları doğduğu için kusur objektifleştirilmiştir⁴⁵. Objektif kusur teorisinde aynı şartlar altında bulunan makul, güvenilir ve ortalama bir kişiden beklenen davranış arayışı söz konusudur. Yalnız bu noktada akli melekelerindeki kısmi noksanlığın tesiri ile erken evre Alzheimer hastası irade kuvvetini kaybedebilir veya doğru kullanamayabilir. Somut olaydaki bu durumu hiç gözetmeyerek tamamen objektif kusur anlayışı ile ayırt etme gücünün varlığına veya yokluğuna hükmetmek somut olay adaletini sağlamayacaktır⁴⁶. Burada en azından yapılması gereken kusuru hafifleterek tazminat sorumluluğunu buna göre belirlemek olacaktır.

3. Vasi Tayini

Kısıtlanması öngörülen ayırt etme gücüne sahip olmayan bireylerin korunmaları, mallarının yönetimi ve temsillerinin sağlanması için vasi atanması öngörülebilir. Vasi, mahkeme kararı ile atanır. Akıl hastalığı veya akıl zayıflığı sebebiyle kısıtlamaya ancak resmî sağlık kurulu-Adli Tıp Kurumu raporu üzerine karar verilir (TMK m. 409/2). Kanununun lafzının aksine bu karar hâkim için bağlayıcı olmayıp, yol göstericidir⁴⁷.

Vesayet hukukunda çok önemli bir ilke var ki hâkim kararını verirken muhakkak bu ilkeyi göz önünde tutmalıdır: Kişiye yönelik müdahaleler, müdahaleden beklenen amacı sağlamaya yönelik olmalıdır. Bu amacı aşan müdahaleler orantılılık ilkesine aykırı olacaktır⁴⁸. Bu sebeple hâkimin özellikle hafif seyreden Alzheimer hastaları için en ağır önlemleri alması kişinin fiil ehliyetini kısıtlayabileceği gibi, vesayet kurumunu kötüye kullanmak isteyenlere karşı açık kapı bırakacaktır⁴⁹. Ayrıca kişinin henüz ayırt etme gücünü kaybetmediği dönemde, kendi ka-

⁴⁵ Kişiler kendi yetenekleri, akli ve iradi kuvvetleri değerlendirilerek verdikleri zarardan sorumlu tutulurlarsa, bu diğer fertlerin emniyetsizliğine sebep olabilir.

⁴⁶ Aynı Görüşte bkz. KORKMAZ Fırat, Türk Borçlar Hukukunda Kusur İlkesinin Haksız Fiiller Açısından Değerlendirilmesi, Ankara, 2021, s. 91.

⁴⁷ DURAL Mustafa/ ÖĞÜZ Tufan / GÜMÜŞ Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt 3, Aile Hukuku, İstanbul, 2016, s. 405.

⁴⁸ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 396; AKÇAAL Mehmet, "İsviçre Medenî Kanunu'na Göre Kayımlık Türleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2018, s. 73.

⁴⁹ Yarg. 1 HD. 08.12.1986, E. 12415, K. 12834, Bu kararda yasal danışman, taşınmaz alıcısı sıfatı ile yasal danışman sıfatını birleştirerek tam anlamı ile görevini kötüye kullanmıştır. KOÇ Nevzat, "Türk Medenî Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, Özel Sayı, 2005, s. 110.

rarlarını verebilmesi gerekir. Söz gelimi gelecekteki tıbbi müdahalelere ilişkin kararlarını verebilmelidir. Tam bu noktada önemle belirtmek gerekir ki, TMK m. 405'e göre akıl zayıflığı nedeni kısıtlanmak için yeterli olmayıp, "işlerini göremeyen veya korunması ve bakımı için kendisine sürekli yardım gereken ya da başkalarının güvenliğini tehlikeye sokan kişi..." kısıtlanmalıdır⁵⁰. Kişinin kısıtlanması her zaman son çare olarak görülmelidir⁵¹.

Kısıtlama kararı tam ehliyetli Alzheimer hastasının ehliyetini sınırlar ve onu sınırlı ehliyetsiz hale getirir⁵². Kısıtlama kararı, kesinleşince hemen kısıtlının yerleşim yeri ile nüfusa kayıtlı olduğu yerde ilân olunur (TMK m. 410/1).

4. Dava Ehliyeti

Tarafların açılmış veya açılacak davalarda, usul işlemlerini bizzat veya temsilcileri aracılığı ile yapmak ehliyetini haiz olmalarına dava ehliyeti denir. Dava ehliyeti⁵³, medenî hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir (HMK m. 51). Fiil ehliyetine sahip olan bir kimse, bir davada kendi adına usul işlemleri yapabilir.

Fiil ehliyetinin şartlarından herhangi birini taşımayan gerçek kişinin usul işlemleri bu kişinin kanuni temsilcisi tarafından gerçekleştirilir (HMK m. 52).

Ayırt etme gücü bulunmayan kişilerin dava ehliyetleri yoktur. Dava açıldığında dava ehliyeti bulunan kişi daha sonra ayırt etme gücünden yoksun olursa, HMK m. 56 devreye girecektir⁵⁴. Taraflardan birinin vesayet altına alınması veya kendisine yasal danışman atanması talebi mahkemece uygun bulunur ya da mahkemece gerekli görülürse, bu konuda kesin bir karar verilinceye kadar yargılama ertelenebilir. Sözgelimi erken evre Alzheimer hastasının dava açıldıktan sonra ayırt etme gücünü kaybederek diğer evrelere (orta-geç) geçmesi durumunda,

⁵⁰ KILIÇOĞLU Ahmet, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2017, s. 565; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 400.

⁵¹ OĞUZMAN/ SELİÇİ/ OKTAY-ÖZDEMİR, s. 75, N. 219.

⁵² DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 399.

⁵³ Medenî haklardan yararlanma ehliyetine sahip olan, davada taraf ehliyetine de sahiptir (HMK m. 50). Taraf ehliyeti, medeni hukuktaki hak ehliyetinin usul hukukundaki karşılığıdır. Dava ehliyeti ise, medeni hukuktaki fiil ehliyetinin karşılığı olup kişinin usul işlemlerini kendi adına yapabilmesini ifade eder.

⁵⁴ BUDAK Ali Cem/ KARAASLAN Volkan, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, 2018, s. 99.

vesayet altına alınması veya kendisine yasal danışman atanması konusunda kesin bir karar verilinceye kadar yargılama ertelenebilir.

SONUÇ

Alzheimer hastalığı genel olarak üç evreye ayrılmaktadır: Erken evrede, hastada, yeni bir bilginin öğrenilmesinde güçlük, unutkanlık başlangıcı, sözcük bulmada zorluk, zamanı şaşırma görülür. Ancak yine de bu evrede hastaların bağımsız olarak iş yapabildiği söylenebilir. Orta evrede, hastada, yeni bilgi öğrenme yetisi kaybolmuştur; hasta erken evreye nazaran daha unutkanlıktır. Evin dışına çıkınca kaybolma vakaları görülür. Geç evrede, hastanın yaşamı tümünden bağımlıdır; hasta anlamsız sözcükler kullanır ve anlamsız sesler çıkarabilir. Bu evrede zihinsel işlevler ileri derecede gerilemiştir.

Ayırt etme gücü, kişinin akla uygun, makul surette hareket edebilme yeteneği olarak tanımlanabilir. Fiil ehliyetinin bir şartı olarak ayırt etme gücü, doğuracağı sonuçlar bakımından Alzheimer hastalarında özellikle incelenmelidir.

Ayırt etme gücünün nisbiliği ilkesi Alzheimer gibi bir hastalığın evreleri ile birleşince hukuki sonuçlar da görünüm bakımından çeşitlenmektedir. Örneğin, vesayet önleminin hangi türünün/hangi derecesinin seçilmesi gerektiği hususu da bu çerçevede belirlenecektir. Bundan başka kanaatimizce, ayırt etme gücünün derecelendirilmesi sureti ile haksız fiil ehliyetinde tazminat miktarının belirlenmesinde bir rol oynayabilir. Sözgelimi tazminat miktarı belirlenirken ayırt etme gücüne sahip olduğu belirtilen bir Alzheimer erken evre hastasının kusuru hafifletilebilir. Son olarak, ayırt etme gücüne sahip Alzheimer hastasının kendi adına usul işlemlerini erken evrede yapabileceği (Bu evrede dava ehliyetine sahip olduğu), orta evre ve geç evrede kural olarak dava ehliyetine sahip olamayacağı düşünülmelidir.

KAYNAKLAR

- AKÇAAL, Mehmet, “İsviçre Medenî Kanunu’na Göre Kayımlık Türleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 20, S. 2, 2018, ss. 63-87.
- AKÇAAL, Mehmet, Medeni Hukuk, Ankara, Yetkin Yayınları, 2022.
- ANTALYA, Gökhan, Miras Hukuku, Ankara, Seçkin, 2021.
- ARPACI, Özge, “Mahkeme Kararları Işığında Ölüme Bağlı Tasarruf ile Sağlar Arası Hukuki İşlemlerin Ayrımında Geliştirilen Kriterler”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXIV, S. 1, 2020, ss. 127-167.
- BUDAK Ali Cem/ KARAASLAN Volkan, Medeni Usul Hukuku, Adalet Yayınevi, 2018.
- DRUEY, Jean Nicolas, Grundriss des Erbrechts, 5. Auflage, Bern, 2002.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2016.
- DURAL, Mustafa/ ÖĞÜZ, Tufan/ GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt 3, Aile Hukuku, İstanbul, 2016.
- DURAL, Mustafa/ ÖZ, Turgut, Miras Hukuku, İstanbul, 2016.
- EKER, Engin, “Alzheimer Hastalığı”, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Sempozyum Dizisi No: 62, Mart 2008, <http://www.ctf.edu.tr/stek/pdfs/62/6207.pdf>, erişim tarihi: 25.02.2021.
- ERDEM, Mehmet, “Vasinin Göreve Başlaması ve Görevinin Sona Ermesi Aşamasında Vesayet Dairelerinin Görev ve Yetkileri”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017/2.
- ERDOĞAN, İhsan /KESKİN, A. Dilşad, Türk Medeni Hukuku, Ankara, Adalet Yayınevi, 2022.
- ERKAN, Vehbi Umut / YÜCER, İpek, “Ayırt Etme Gücü”, AÜHFD, 60 (3) 2011.
- GÜLMEZ, Özge/ TÜMER, Ali Rıza / KARACAOĞLU, Emre / AKÇAN, Ramazan / ODABAŞI, Aysun, “Alzheimer Hastalığı’nda Fiil ehliyeti”, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, C. 23, S. 1, 2014, ss. 30-38.
- HATEMİ, Hüseyin, Kişiler Hukuku, İstanbul, Onikilevha, 2021.

- HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021.
- HAUSHEER, Heinz/ AEBİ, Müller Regina, Das Personenrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, 4. Auflage, 2016.
- HÜRLİMAN, Daniel/ TRACHSEL, Manuel, Urteilsfähigkeit und Selbstbestimmte Entscheidungen, https://www.alexandria.unisg.ch/248508/2/urteilsfaehigkeit_demenz.pdf, erişim tarihi: 15.02.2021.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Aile Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2017.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Medeni Hukuk, Ankara, Turhan Kitabevi, 2019.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Miras Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2015.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, Borçlar Hukuku Genel Bölüm Cilt 1, İstanbul, 2014.
- KOÇ, Nevzat, "Türk Medenî Kanunundaki Düzenlemeler Işığında Vesayet Hukukuna Genel Bir Bakış", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, Özel Sayı, 2005, ss. 99-120.
- KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz, "Kusur İşleme Ehliyeti Olarak Ayırt Etme Gücünün Haksız Eylem Alanında Derecelendirilmesi", AUHFD, C. 53, S. 4, 2004.
- KORKMAZ, Fırat, Türk Borçlar Hukukunda Kusur İlkesinin Haksız Fiiller Açısından Değerlendirilmesi, Ankara, Yetkin Yayınları, 2021.
- OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / OKTAY-ÖZDEMİR Saibe, Kişiler Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 19. Bası, 2020.
- OĞUZMAN, M. Kemal / ÖZ, M. Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1 ve Cilt 2, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2020.
- OKTAY-ÖZDEMİR Saibe, "Ayırt Etme Gücü Bulunmayan Yetişkinlere Yapılacak Tıbbi Müdahalelere Onay Konusunda İsviçre Hukukunda Yapılan Değişiklikler", Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 11, S. 145-146, 2016, ss. 223-243.
- ÖZKAN, Hülya / ÜSTÜNDAĞ, Ayten, "Alzheimer hastalığında demans düzeyinin vücut kompozisyonuna ve bazal metabolizma hızına

etkisi", Pamukkale Medical Journal 14 / 1 (Ocak 2021), ss. 201-207.

ÖZTAN, Bilge/ ÖZTAN, Fırat, "Ölüme Bağlı Tasarruflara İlişkin Medeni Kanun'daki Ve Noterlik Kanunu'ndaki Şekil Şartları", AÜHFD, 65 (4), 2016.

PEDRAZZİNİ, Mario / OBERHOLZER, Niklaus, Grundriss des Personenrechts, 1993.

SELEKLER, Kaynak, "Alois Alzheimer ve Alzheimer Hastalığı", Türk Geriatri Dergisi, Özel Sayı 3, 2010, ss. 9-14.

SEROZAN, Rona, Medeni Hukuk Genel Bölüm, Kişiler Hukuku, İstanbul, 2015.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr>

<https://www.jurix.com.tr>

<http://relevancy.bger.ch/>